

Н. С. Науменко

Модернізація просторової політики розвитку сільських територій після розширення ЄС (досвід Польщі)

Розглянуто особливості формування сучасної просторової політики в рамках соціально-економічного розвитку регіонів. Особлива увага приділена нинішньому функціонуванню депресивних територій на Сході і Півночі Польської Республіки. Проаналізовано позитивний досвід залучення іноземних інвестицій в розвиток територій із високим рівнем безробіття.

Ключові слова: просторова політика, стратегія сталого розвитку, регіональна політика, депресивний регіон

Питання формування сучасної ефективної просторової політики, як ніколи актуальне для нашої держави. Зусилля уряду України постійно спрямовані на подолання значного дисбалансу в соціально-економічному розвитку регіонів. На нашу думку, слід звернутися до прогресивного досвіду Республіки Польща, яка не лише ефективно розвиває власну стратегію регіонального розвитку спираючись на доволі жорсткі стандарти Європейського Союзу, але і поступово вивозмінює саму парадигму польської регіональної політики, замінюючи неефективний галузевий підхід на комплексні проекти розвитку територій. Останнє дозволяє дещо зменшувати соціальну і економічну напругу у міських агломераціях та сільських територіях, які без сумніву слід віднести до категорії депресивних.

У Польщі, на відміну від України, просторова політика є офіційним терміном, вона розглядається як складова частина політики розвитку, суттєвим елементом якої є функціонування депресивних регіонів. Політика розвитку – це комплекс взаємопов'язаних заходів, що проводяться і здійснюваних з метою забезпечення сталого і збалансованого розвитку, соціально-економічної, просторової та регіональної єдності країни, підвищення конкурентоспроможності економіки та створення нових робочих місць на національному, регіональному та місцевому рівнях [1].

Просторова політика визначається наступним чином: «Просторова політика поряд з соціальною та економічною політикою є однією з головних складових політики розвитку. Реалізуючи однаковою мірою економічні, соціальні та екологічні цілі, вона надає можливість найбільш раціонального використання простору. Просторова політика є основним елементом загальної політики розвитку» [2]. Польське розуміння просторової політики походить з того, що вона є самостійною складовою

© Н. С. Науменко, 2013.

політики розвитку, а не інструментом реалізації інших видів політики, як це традиційно розуміється в Україні. Особливо цінним є те, що метою просторової політики проголошується раціональне використання простору, тобто саме те, над чим протягом всієї історії свого існування працює соціально-економічна географія.

Ці положення конкретизуються в документі, названому «Пропозиції з управління розвитком Польщі», прийнятому Радою міністрів 27 квітня 2009 р. В цьому документі цілі і завдання управління розвитком визначаються наступним чином: «Під системою управління розвитком слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на ефективне використання людських і матеріальних ресурсів, що здійснюються установами різних рівнів влади в координації з суспільно-економічними та неурядовими організаціями, заснованих на принципі партнерства для досягнення поставленої мети» [6, с. 3].

Найважливішою умовою формування системи управління розвитком в Польщі є співпраця державних установ з громадськістю. У нас в Україні, як і в Росії це, на жаль, не так. Розробкою планів і програм регіонального розвитку займаються «центри регіональних досліджень», «центри стратегічних розробок», «міжнародні центри розвитку регіонів» та інші організації, пропозиції яких часто надто «подібні» для різних регіонів країни. Громадськість не рідко просто ставить до відома, що для того чи іншого регіону розроблена якась програма розвитку.

Цікавим є твердження, котре міститься в цих «Пропозиціях» про те, що «Досвід кількох років участі Польщі в Європейському Союзі доводить, що відповідне визначення цілей розвитку та створення можливостей для їх реалізації не залежить, як вважалося дотепер, лише від наявності достатніх фінансових коштів ... Важливим, на додаток до фінансових ресурсів, а в довгостроковій перспективі навіть більш важливим фактором, що визначає розвиток країни, є система управління в суспільному секторі» [6, с. 3]. Це положення цікаве тим, що Польща була однією з перших країн колишнього «соціалістичного табору», що в 1990-ті рр., здійснили перехід до ринкової економіки методом «шокової терапії», і це тоді, коли вважалося, що держава і суспільство в економіку втручатися жодним чином не повинні.

Політика розвитку здійснюється Радою Міністрів і органами місцевого самоврядування усіх рівнів (воєводства, повіти, гміни), за допомогою програм розвитку, що визначають стратегічні цілі і засоби розвитку, необхідні для їх досягнення. Провідною урядовою установою, що займається закладенням основ і практичною реалізацією політики розвитку в цілому і просторової політики зокрема, є Міністерство

регіонального розвитку Польщі, створене 31 жовтня 2005 р. при реорганізації Міністерства економіки та праці.

Основним документом, яким керується це міністерство та інші органи державної влади та місцевого самоврядування, є «Стратегія розвитку країни. 2007-2015 pp. («Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015») [4].

Це середньостроковий програмний документ, який був розроблений Міністерством регіонального розвитку і прийнятий Радою міністрів 29 листопада 2006 р. Слід зазначити, що у Польщі, на відміну від інших країн взагалі відсутня виразно сформульована стратегія просторового розвитку на рівні держави. Очевидно, що стратегії розвитку регіонів повинні в першу чергу визначатися потребами і можливостями країни в цілому.

Структура «Стратегії розвитку країни. 2007-2015 pp. «є надзвичайно цікавою. У першу чергу аналізуються процеси просторового розвитку Польщі в постсоціалістичні часи і визначаються регіональні відмінності за деякими показниками. Відмінності ці суттєві. Якщо у Польщі рівень ВВП на душу населення становить 47% від середнього по Євросоюзу, то в столичному Мазовецькому воєводстві – 72%, а в двох найбідніших воєводствах, розташованих на сході Польщі, Люблінському і Підкарпатському – 33,2%. Середній рівень безробіття по Польщі становить 16%, але в Мазовецькому воєводстві він складає всього 12,8%, а в самому «безробітному» північно-східному Вармінсько-Мазурському воєводстві – 24,7% [4].

Слід зазначити, що в даному випадку мова йде про відмінності на рівні воєводств (рівень регіонів за класифікацією Євросоюзу-NUTS-2), яких в Польщі після реформи адміністративно-територіального поділу 1999 р. налічується лише 16, при середньому населенні воєводства приблизно 2,4 млн. осіб і середній площі близько 20 тис. кв. км. При переході на більш низький просторовий рівень NUTS-2 регіональна контрастність проявляється ще показовіше.

Зауважимо, що природні умови Польщі по всій її території досить схожі. Велика частина країни являє собою «ідеальну однорідну рівнину», горами зайнята відносно невеликі території на півдні. Відмінності сучасного природно-ресурсного потенціалу невеликі і у формуванні регіональних відмінностей простежуються досить не чітко. В етнічному відношенні Польща – є однією з наймонолітніших держав Європи. Отже, регіональні відмінності визначаються головним чином економіко-географічним положенням (ЕГП) регіонів, а також раніше створеною інфраструктурою.

Зрозуміло, що в країнах, які характеризуються, поряд з відмінностями ЕГП та інфраструктури, великою різноманітністю природних умов і ресурсів, відмінність рівнів регіонального розвитку має бути більш

істотною. На жаль, єдиної думки з цього питання не існує. В Україні деякою мірою набули поширення погляди про необхідність вирівнювання рівнів розвитку регіонів. Дещо не зрозуміло, яким чином можуть бути «вирівняні» регіональні відмінності настільки великої і різноманітної країни, як наша, якщо вони простежуються навіть у такій відносно невеликій за площею, практично однорідній в природному і етнічному відношенні країні, як Польща?

У «Стратегії розвитку країни», слідом за характеристикою регіональних відмінностей, розглядаються переваги та слабкі сторони «польської специфіки», тобто виявляються і аналізуються особливості, що відрізняють Польщу від інших країн Європи та світу, розглядаються шанси і загрози, а також основні дилеми розвитку країни. Але більша частина «Стратегії» присвячена визначенню цілей і основних пріоритетів розвитку. До таких належать зростання конкурентоспроможності та інноваційності економіки, поліпшення стану технічної та суспільної інфраструктури, кількісне і якісне поліпшення структури зайнятості, комплексний розвиток суспільства та його безпека, розвиток сільської місцевості, регіональний розвиток і зміцнення територіальної єдності.

Визначаються умови досягнення цілей, фінансування і система реалізації. Цей поділ у вітчизняних «концепціях» і «стратегіях» регіонального розвитку найчастіше відсутній. В них пропонується комплекс заходів, який нібито має сприяти розвитку регіону, але хто, як і за які гроші повинен ці заходи здійснювати, замовчується.

У заключній частині «Стратегії розвитку країни» визначаються конкретні показники, яких має досягти Польща в ході реалізації цієї стратегії, а також визначаються особливості розвитку кожного воєводства.

У цілому польська «Стратегія розвитку країни» – це добре продуманий документ, що спирається на детально розроблену концептуальну основу і має чітко виражену практичну складову. Разом з тим у тексті «Стратегії» майже не розглядається функціонування «кластерів». На нашу думку такий підхід обумовлений: по-перше тим, що кластери це невід’ємна частина інформаційної політики держави, яка закріплена в документах Європейської комісії; по-друге, виокремленням ІКТ-кластерів в окремий інструмент інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє використовувати його органам державного управління, науково-дослідним організаціям та підприємствам з метою ініціювання та стимулювання змін у своїй інфраструктурі і діяльності.

У «Стратегії розвитку країни» чітко визначається те, що Польща та її регіони являють собою у даний час, чого вони повинні досягти до 2015 р., яким саме чином їм належить змінюватися і як саме будуть відбуватися ці зміни.

Основні положення «Стратегії розвитку країни» доповнюються і конкретизуються в документах, в яких власне розглядаються проблеми регіонального розвитку. У вересні 2009 р. Міністерство регіонального розвитку підготувало документ, що визначає регіональний розвиток країни в подальшому, котрий отримав назву «Стратегія регіонального розвитку країни. 2010-2020» («Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. 2010-2020») [3]. У вересні – листопаді того ж 2009 р. цей документ пройшов обговорення у всіх воєводствах Польщі, а вже в грудні він був затверджений Радою Міністрів.

У «Стратегії регіонального розвитку країни. 2010-2020» стверджується, що «Стратегічною метою регіональної політики є забезпечення можливості найбільш широкого використання регіонами своїх потенціалів розвитку для досягнення цілей розвитку країни – створення зростання, зайнятості та територіальної єдності Польщі в довготривалій перспективі» [3, с. 3].

Велику увагу приділено місцю регіонів Польщі в Євросоюзі, а також можливостям застосування в польських умовах нових європейських підходів до проблем регіонального розвитку. На нашу думку, цікавим є ретроспективний аналіз особливостей регіональної політики з 1950-х рр. до теперішнього часу, що наводиться в цьому документі. На основі аналізу укладачі «Стратегії регіонального розвитку країни» обґрунтовують висновок про те, що регіональна політика, яка спрямована на вирівнювання рівнів розвитку регіонів за рахунок централізованого перерозподілу коштів, приводила до їх розпорошення, не давала очікуваного ефекту, і її здійснення привело до розчарування. Необхідна зміна парадигм і цілей регіонального розвитку, і в «Стратегії регіонального розвитку країни» наводиться коротка порівняльна характеристика старих і нових парадигм регіональної політики (табл. 1).

Якщо суттєво спростити те, що визначено польським Міністерством регіонального розвитку в якості старої і нової парадигм регіональної політики, то виходить, що стара парадигма – це підхід, що не враховує відмінностей геопросторових структур, зокрема регіонів і властивий швидше регіональній економіці, ніж економічній географії. Ті, хто дотримуються цього підходу, вважають, що одні й ті ж самі заходи і методи призведуть до однакового результату.

Нова парадигма походить з того, що перед тим, як здійснити будь-які заходи і діяти тими чи іншими методами, необхідно спочатку визначити рівень і тенденції розвитку території, а також виявити саму можливість впровадження на території запропонованих заходів. На жаль можна констатувати, що в нашій країні переважають прихильники старої парадигми.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика старої та нової парадигми польської регіональної політики

Стратегія	Стара парадигма	Нова парадигма
	Галузевий підхід	Комплексні проекти розвитку
Цілі	Конкурентоспроможність, визначення різноманітні елементів в якості факторів конкурентоспроможності, і як наслідок цього – проведення значної кількості нескордированих заходів	Конкурентоспроможність: головний елемент нової регіональної політики (дифузії росту). Чітко визначені фактори конкурентоспроможності і стратегічно обрані напрямки їх покращення.
Інструменти	Вирівнювання: основний акцент на вирівнюючі заходи, але ефект протилежний – поглиблення розбіжностей, розпорощення коштів.	Вирівнювання: «вирівнюючі заходи» у вузькому сенсі. Вони здійснюються по всій країні з метою виявлення і використання їх потенціалів, що дозволяє досягти «критичної маси», яка необхідна для подальшого розвитку.
Територіальний вимір	Субсидії і державна допомога	Спільне застосування «м'яких» і «жорстких» методів формування бізнес-середовища, громадський капітал, формування сільських структур, покращена координація.
Територіальні одиниці	Регіони розглядаються, як гомогенні утворення, без урахування їх внутрішніх та зовнішніх відмінностей. Територіальний вимір враховується слабо, примагт галузевого підходу.	Територіальний підхід у всіх видах діяльності (сприйняття розмаїття, сильна координація, багаторівневе управління). Комплексні програми для областей, що вимагають стратегічного втручання
Актори	Уряд та самоуправління	Функціональні одиниці. Диференційований підхід до територій різних типів. Політика відносно міст враховує території генераторного росту, функціонально пов'язані з ними райони та периферію.
		Всі рівні влади, громадськість і бізнес-структури

Якщо ж перейти від територіальної складової парадигми до організаційної, то виявляється, що реалізація регіональної політики, виходячи зі старої парадигми, повинна здійснюватися виключно адміністративними структурами. Нова парадигма поряд з цими структурами в якості рівноправних «акторів» регіональної політики визнає громадські організації та бізнес-структури.

Підґрунтям стратегічної дилеми регіонального розвитку країни в Польщі розглядається протиріччя між зростаючою конкуренцією регіонів і необхідністю забезпечення територіальної єдності країни. Для вирішення цієї дилеми пропонується визначення декількох стратегічних напрямків, в яких регіональна політика повинна одночасно розвивати регіональну конкуренцію і підтримувати територіальну єдність. До їх числа належать:

- краще використання потенціалів міських місцин, що мають найбільше значення для прискорення росту і збільшення зайнятості, при одночасному стимулюванні інших місцевостей;
- забезпечення внутрішньої єдності країни. Недопущення надмірних просторових відмінностей;
- створення та освоєння інновацій;
- негативні демографічні тенденції та більш повне використання трудових ресурсів;
- поліпшення якості трудових ресурсів;
- відповідь на кліматичні зміни та забезпечення енергетичної безпеки;
- правильне використання природних і культурних ресурсів;
- забезпечення якості транспортної та інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури;
- підвищення інституційного потенціалу для управління розвитком на рівні країни і регіонів.

Більш докладно слід зупинитися на перших двох напрямках в силу того, що в них найбільш яскраво проявляється економіко-географічна складова.

Насамперед зазначимо, що стратегічні напрямки регіональної політики Польщі дзеркально відбиваються стосовно тих напрямів, яких дотримуються в Україні. Першочергова увага приділяється розвитку сприятливих і перебуваючих в динамічному розвитку «міських просторів» (*obszarów miejskich*). Під такими розуміються не міста в їх адміністративних кордонах, а міські агломерації.

У нас в державі в основу регіональної політики покладено підтримку слабо розвинених і депресивних регіонів, тобто у повній відповідності зі старою, що віджила свій термін парадигмою регіонального розвитку.

Міські регіони в Польщі поділені на три категорії за своєю значущістю для країни. Перша категорія – Варшава, друга – 9 «метрополітенських центрів» (osrodków metropolitalnych), третя – регіональні центри (osrodki regionalne, pełniące funkcje miast wojewódzkich – регіональні центри, що виконують функції воєводських міст). Як зазначається в «Стратегії регіонального розвитку країни», «Створення умов для кращого використання потенціалу метрополій та інших найбільших міст одночасно з включенням їх в процес конкуренції з найбільш значущими центрами в Європі та світі є одна з найбільш важливих, просторово визначених проблем розвитку. Генероване головними містами економічне зростання може і повинно використовуватися іншими регіонами» [5, с. 14].

Чомусь ці прості, але дуже ефективні ідеї в нашій країні поширені дуже слабо. Вважаємо, для того, щоб країна розвивалася, необхідно, в першу чергу, підтримувати ті регіони, які й без того стійко і динамічно розвиваються, про що свідчить зокрема і досвід Польщі.

При цьому в Польщі зовсім не забувають про те, що необхідно приділяти увагу не лише заможним динамічним, але також і бідним депресивним регіонам. Це другий стратегічний напрям регіонального розвитку країни. У Польщі зростає диспаритет як між регіонами, так і всередині них, між міською та сільською місцевістю. Процес посилення концентрації економічної діяльності та населення характерний і для нинішньої України. Дослідники цей факт відзначають дуже часто, але на те, що аналогічні процеси відбуваються у всіх країнах розвиненої частини світу, уваги, як правило, не звертають.

Однак внутрішньорегіональні диспропорції в Польщі дуже значні і є одними з найвищих серед країн ОЕСР. «Стратегія регіонального розвитку країни» виділяє кілька груп територій, для яких загальнодержавна регіональна політика поряд з заходами, що підвищують конкурентоспроможність регіонів, повинна використовувати додаткові інструменти.

Перша група таких територій – воєводства, мають найнижчий рівень суспільно-економічного розвитку. Це воєводства східної і північно-східної Польщі: Підкарпатське, Свентокшиське, Люблінське, Підляське і Вармінсько-Мазурське. Вони займають 32% території країни, зосереджують 22% населення і виробляють 16% ВВП. Проте це єдина група, яка співпадає з адміністративними кордонами. Але і в цьому польський підхід до здійснення просторової політики відрізняється більш змістовним підходом, ніж український. Замість того, щоб розробляти «стратегії розвитку» для кожного воєводства, в Польщі розроблено загальний план розвитку для східних воєводств («Стратегія соціально-

економічного розвитку Східної Польщі до 2020 р.» [5], затверджена постановою Ради Міністрів 30 грудня 2008 р.).

Такий підхід є вдалим і цілком може знайти своє застосування в Україні.

Території в інших групах виділяються виходячи з функціональних особливостей.

Друга група «бідних» територій – сільські місцевості з найгіршими показниками соціально-економічної ситуації і найнижчим рівнем доступу жителів до послуг та благ, що визначають можливості розвитку. Велика частина таких місцевостей розташована в Східній Польщі, де вони утворюють суцільний територіальний масив вздовж кордонів з Росією, Литвою, Білоруссю та Україною. Їх кількість зменшується зі сходу на захід.

Третя група – міста і місцевості, що втрачають колишні соціально-економічні функції. Такі міста і місцевості розташовані по всій Польщі, до них належать, зокрема, Лодзь і Щецин, а також гірничопромислові міста Південної Польщі.

Четверта група – прикордонні області, особливо на зовнішніх кордонах Євросоюзу. При цьому в якості зовнішнього кордону Євросоюзу, судячи з представлені в «Стратегії регіонального розвитку країни» карти, розглядається і кордон з Литвою.

П'ята група – області з найнижчою просторовою доступністю. До цієї групи відносяться території, які «у зв'язку з акумуляцією бар'єрів розвитку не мають можливості реалізувати свої просторові ресурси ... Це призводить до безвихідної ситуації, за якої регіон в межах своїх внутрішніх можливостей не в змозі зламати бар'єри розвитку ... Єдиним рішенням в цій ситуації може бути відповідний зовнішній вплив» [5, с. 23]. Як приклад таких територій наводяться місцевості, розташовані за межами ізохроні 120 хвилин від центру воєводства. Для України в наслідок певної віддаленості абсолютні показники, що характеризують просторову доступність, будуть іншими, але сенс їх від цього навряд чи зміниться.

Починаючи з другої половини 2000-х рр. у східних депресивних районах Республіки Польща проводиться планомірна робота з реалізації оперативної програми «Розвиток Східної Польщі» (вартість програми на 2007 р. – 2,2 млрд. євро) основною метою якої є прискорення темпів соціально – економічного розвитку Східної Польщі у відповідності з принципом сталою і планомірного розвитку шляхом активного інвестування в основні традиційні господарські потужності. Ця мета офіційно досягається шляхом реалізації конкретних завдань, а саме:

– стимулювання розвитку конкурентоспроможної економіки;

- розширення доступу до ширококутного Інтернету у Східній Польщі;
- розвиток столичних функцій таких міст, як Ольштин, Гданськ (Трьохградя), а також адміністративних центрів повітів;
- підвищення доступності та якості транспортного сполучення у воєводствах Східної Польщі,
- підвищення ролі сталого туризму в економічному розвитку макро-регіону.

Під дану програму повністю підпадає і Вармінсько-Мазурське воєводство, для якого урядом Республіки Польща розроблена спеціальна регіональна оперативна програма «Вармія і Мазури» на 2007-2013 рр. (РОП ВіМ) вартістю 447 млн. євро.

Прикордонне з Калінінградською областю Російської Федерації Вармінсько-Мазурське воєводство Польщі – це регіон з найвищим рівнем безробіття в Польщі (за даними на липень 2011 р. він склав 18%, а в Бартошице або Бранево (розташованих безпосередньо біля кордону з Калінінградською областю) рівень безробіття сягає 30%). Тому, основною метою Програми є підвищення конкурентоспроможності підприємств, товарів і послуг, вироблених у воєводстві, підвищення конкурентоспроможності регіону, як місця для роботи та проживання, і вдосконалення Інтернет-мережових підключень у Вармінсько-Мазурському воєводстві. На думку польської влади, цієї мети можливо досягнути за рахунок узгодженої та послідовної реалізації державою таких конкретних цілей в різних сферах економіки.

Важливими чинниками, що вплинули на інвестиційну привабливість східних польських областей, є останні, вкрай негативні, тенденції в європейській кредитно-фінансовій системі. На тлі кризи, що вибухнула з 2008 р. фінансово-економічної кризи в Європі, а з 2011 р. – бюджетної кризи, економіка Республіки Польща є найбільш привабливою для інвестицій з боку інших країн – членів ЄС, що автоматично робить їх фактично основними гравцями в системі малого прикордонного руху – великі європейські компанії почали активне інвестування в систему реалізації готової польської продукції.

Варто відзначити, що в той час як середній рівень зростання внутрішнього валового продукту (ВВП) по Європейському Союзу становить 0,5%, у Польщі він прогнозується в 3,5%. Для порівняння в Німеччині, найпотужнішій економіці Європи його оцінюють в 2,5%. Польща володіє високотехнологічним виробництвом, а також великим потенціалом в агропромисловому секторі. Проте в даний час немає можливості для реалізації виробленої продукції, що змушує Польщу розгорнути

свою діяльність у бік східного сусіда. Тим самим, мале прикордонне пересування значною мірою «виручає» польських виробників і відкриває великі перспективи і вигоди для економічного партнерства не тільки у форматі Польща – Калінінград, а й у форматі ЄС – Калінінград. Таким чином, головна особливість нового формату економічних взаємини між Калінінградською областю та державами ЄС полягає не в прямому контакті, а опосередкованому, через представництва західних економік в Польщі (магазини, підприємства тощо).

Інвестори з ЄС в останні роки почали активне просування в східні райони Польщі, які є найбільш депресивними, але розташовані поруч з потенційним споживачем (Російська Федерація, Білорусь, Україна), який в короткостроковій перспективі може покрити пропозицію польських компаній попитом на дешеву продукцію. Найбільші вкладення роблять представники фінансових і промислових кіл Франції (лідер з інвестицій у Вармінсько-Мазурському воєводстві – близько 60% від усіх інших), Німеччини, Великобританії, Фінляндії, Швеції, Португалії, Нідерландів.

Більше того, на суміжній Калінінградській області території Вармінсько-Мазурського воєводства розташовується Вармінсько-Мазурська особлива економічна зона (В-МОЕЗ), завданням якої є стимулювання розвитку північних і північно-східних регіонів Польщі шляхом створення максимально комфортних умов для зовнішніх інвесторів.

Активну інвестиційну експансію в Вармінсько-Мазурському та Поморському воєводствах здійснюють великі торгові ритейл-концерни, фінансові центри яких зосереджені у Франції, Німеччині, Великобританії та Португалії. Місцеві торгові мережі в 2000-і рр. були фактично повністю «підім'яті» під європейських гігантів із зазначених країн. В даний момент роздрібний ринок на території цих воєводств характеризується динамічним зростанням великоформатних магазинів, а також магазинів-дискаунтерів різних площ, які спеціалізуються на реалізації продукції місцевих виробників. Необхідно зазначити, що в Вармінсько-Мазурському воєводстві за даними Головного статистичного управління GUS знаходиться близько 1070 тис. га земель сільськогосподарського призначення, велика частина яких перебуває у власності фермерів. Враховуючи планомірну політику Євросоюзу на дотаційне підживлення фермерських господарств, зокрема, в тій же Польщі, агропромисловий сектор через європейські компанії-ритейлери може розраховувати на більш активну реалізацію власної продукції. Разом з тим, ціни на низку видів продукції, зокрема, м'ясо птиці, у Польщі на 40% нижче, ніж у середньому по ЄС, що робить закупівельні ціни для великих компаній-ритейлерів у польських сільгоспвиробників на порядок нижче, ніж у Європі.

Розглянемо окремі приклади деяких інвестиційних проектів держав – членів ЄС. Найбільшим інвестиційним партнером, зокрема, в Вармінсько-Мазурському воєводстві, є Франція, представлена в цьому секторі кількома торговими концернами. Найбільш великі інвестиції в останні роки здійснює група компаній «Мушкетери» («Les Mousquetaires») за допомогою мережі продуктово-промислових магазинів і супермаркетів «Intermarche» і «Bricomarche», причому з усіх європейських держав Польща є пріоритетним партнером – на даний момент у Польщі зосереджена найбільша кількість всіх магазинів цієї групи, ніж в інших європейських країнах – 228. З осені 2010 р. компанія стала активно збільшувати власні площі.

У зоні малого прикордонного руху супермаркети і магазини «Intermarche» знаходяться в містах Гіжицько, Мальборк, Гданськ (2 магазини), Пуцьк; магазини «Bricomarche» – у Гіжицько, Мальборку і Пуцько. Всього 8 одиниць. Напередодні відкриття малого прикордонного пересування з Калінінградською областю, влітку 2011 р. представники компанії заявили про плани будівництва супермаркету в м. Бранево (8 км від російського кордону), що є істотним чинником для залучення російських покупців з Калінінградської області.

Другою за кількістю французьких інвестицій в Польщі є група «Mouvement E.Leclerc», оборот якої на ринку Польщі в 2010 р. склав 820 млн. дол. (2,517 млрд. злотих), що на 10% більше, ніж у 2009 р. Нині мережа об'єднує в Польщі 40 магазинів форматів «гіпермаркет» і «супермаркет» загальною торговою площею близько 121500 кв. м. З 2010 р. «Mouvement E.Leclerc» почав активну експансію у східному напрямку Польщі і в країнах Балтії, поглинувши, зокрема, в Польщі 20 супермаркетів торговельної мережі «Billa», яка входила до німецької торгової групи «Rewe Group». У 2011 р. E.Leclerc інвестував тільки в експансію близько 650 млн. дол.

У зоні малого прикордонного руху великі комплекси торговельної марки «E.Leclerc» (супермаркет + АЗС) знаходяться в містах Ельблонг, Мальборк і Гданськ. Всього налічується 3 супермаркети.

Проведений вище огляд ідей і підходів, характерних для просторової політики Польщі останніх років, не претендує на вичерпну повноту. Однак навіть настільки стислий їх виклад свідчить про те, що досвід Польщі може бути затребуваним і використаним в умовах України. Ті процеси, які відбуваються в нашій країні, і виникаючі при цьому проблеми просторового розвитку не унікальні, як ми до цього часу звикли вважати. Вони характерні для багатьох інших країн. І є прямий сенс запозичувати в цих країнах методи регулювання даних процесів і вирішення проблем, що виникають.

Список використаних джерел

1. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. – Режим доступу : http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_rozwoju/system_zarzadzania_rozwoj_em/strony/system_zarzadzania_rozwoj_em.aspx.
2. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. – Режим доступу : http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/strony/polityka_przestrzenna.aspx.
3. Projekt Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie. Warszawa: Ministerstwo rozwoju regionalnego, 2009. – Режим доступу : http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwoj_regionalny/Documents/ZKSRR_09_09_09_kor_red_stat.pdf.
4. Strategia rozwoju kraju. 2007–2015. – Warszawa: Ministerstwo rozwoju regionalnego, 2006. – Режим доступу: http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_rozwoju/srk/strony/strategia_rozwoju_kraju_2007_2015.aspx.
5. Strategic rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Warszawa: Ministerstwo rozwoju regionalnego, 2008. – Режим доступу : http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_regionalny/strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/Documents/Strategia_PW_po_RM.pdf.
6. Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. Warszawa: Ministerstwo rozwoju regionalnego, 2009. – Режим доступу : http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_rozwoju/System_zarzadzania_rozwojem/Documents/Zalozenia_SZR_wersja_przyjeta_przez_RM_270409.pdf.

Науменко Н.С. Модернизация пространственной политики развития сельских территорий после расширения ЕС (опыт Польши).

Рассмотрены особенности формирования современной пространственной политики в рамках социально-экономического развития регионов. Особое внимание уделено нынешнему функционированию депрессивных территорий на Востоке и Севере Польской республики. Проанализирован положительный опыт привлечения иностранных инвестиций в развитие территорий с высоким уровнем безработицы.

Ключевые слова: пространственная политика, стратегия устойчивого развития, региональная политика, депрессивный регион.

Naumenko N.S. Modernization of spatial policy of development rural territories after the expansion of the EU (Experience of Poland).

The peculiarities of formation of modern spatial policy within the socio-economic development of regions. Particular attention is paid to the current functioning of depressed areas in the east and north of the Polish Republic. Analyzed positive experience in attracting foreign investment in the development of areas with high unemployment.

Key words: spatial policy, the strategy of sustainable development, regional policy, depressed region.